ข้อคิดเห็นใหม่ : ลำดับอายุสมัยของลวดลายเขียนสีแดงบนภาชนะในหลุมฝังศพสมัยปลายที่วัดโพธิ์ศรีใน แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี*

อัตถสิทธิ์ สุขขำ*

ความนำ

วัดโพธิ์ศรีใน ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี บริเวณปลายเนินบ้านเชียงด้านทิศตะวันออก ติดกับถนนสุทธิพงษ์ ทางออกไปอำเภอทุ่งฝน จังหวัดอุดรธานี และถนนโพธิ์ศรี ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มีความสูงจากพื้นที่นาปัจจุบันโดยรอบประมาณ 4 เมตร ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง ที่ใช้ฝังศพของคนในอดีตเท่านั้น โดยไม่พบร่องรอยการอยู่อาศัยหรือกิจกรรมการดำรงชีพสามัญใดๆ เลย

ประเพณีการฝังศพที่วัดโพธิ์ศรีในที่เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับแล้ว มีการฝังสิ่งของร่วม (เครื่องเซ่น : Grave Goods) เช่น เครื่องมือเหล็ก เครื่องประดับสำริด เครื่องประดับดินเผา ลูกปัดแก้ว ลูกปัดหิน ลูกกลิ้งดินเผา ช้อนดินเผา และภาชนะดินเผา ที่วางในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ทุบเป็นเศษภาชนะแล้ววางปูเป็นพื้นก่อนวางศพ และบางครั้งวางบนศพ (Sherd Sheet) ที่นิยมในสมัยกลางถึงปลาย, การวางภาชนะบนศพ

---

* นักศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, เนื้อหาบางส่วนจาก, อัตถสิทธิ์ สุขขำ, **การศึกษาและลำดับอายุสมัยจากลวดลายบนผิวภาชนะดินเผาในหลุมฝังศพกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง สมัยปลาย : กรณีศึกษาจากการขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี,** สารนิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547

บริเวณลำตัวถึงปลายเท้า ที่นิยมตลอดสมัยต้นถึงปลาย, การบรรจุศพเด็กในภาชนะเต็มใบ เป็นต้น[1] ให้กับคนตายได้นำไปใช้ในภพหน้า โดยฝังสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับต่างๆ รวมไปถึงภาชนะดินเผาเต็มใบ ซึ่งบางหลุมฝังศพก็มีการทุบภาชนะดินเผาสมบูรณ์ให้แตกวางปูด้านบนคนตาย บางครั้งวางรองใต้คนตาย โดยภาชนะดินเผามีการตกแต่งและรูปทรงต่างๆ ตามสมัยดังนี้

สมัยต้น (ประมาณ 5,600-3,000 ปีมาแล้ว[2]) นิยมภาชนะดินเผารูปทรงกลมทรงกระบอก (Beaker) และภาชนะดินเผาสีดำมีเชิง ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ ขูดขีด และเขียนสีบริเวณไหล่ภาชนะ[3]

สมัยกลาง (ประมาณ 3,000-2,300 ปีมาแล้ว[4]) นิยมภาชนะดินเผามีสันสีขาวก้นแหลม ภาชนะดินเผาเขียนสีบริเวณไหล่มีลายขูดขีด และภาชนะดินเผาขอบปากสีแดงหนา[5]

สมัยปลาย (ประมาณ 2,300-1,800 ปีมาแล้ว[6]) นิยมภาชนะดินเผาเขียนสีแดงบนพื้นขาวนวล ภาชนะดินเผาเขียนลายสีแดงบนพื้นสีแดง และภาชนะดินเผาฉาบด้วยน้ำดินสีแดงแล้วขัดมัน[7]

---

[1] เกสรบัว เอกศักดิ์, **การศึกษารูปแบบการฝังศพสมัยต้น จากการขุดค้นที่วัดโพธิ์ศรีในตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประจำปี 2546,** สารนิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร : 2546, หน้า 26-42. ; รัชนี บรรณานุรักษ์, พเยาว์ เข็มนาค และคณะ, เรียบเรียง, **รายงานเรื่องหลุมฝังศพสมัยก่อนประวัติศาสตร์ วัดโพธิ์ศรีในบ้านเชียง,** (กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2535), หน้า 154. ; สุรินทร์ ภู่ขจร, "ประเพณีการฝังศพวัฒนธรรมบ้านเชียง", **โบราณคดี** 7(1) : 2518, หน้า 16, 22.

[2] อำพัน กิจงาม, "ความก้าวหน้าทางวิชาการในการศึกษาวัฒนธรรมบ้านเชียง", **ศิลปากร : 45 (2), 2545.** หน้า 57-60.

[3] White, Joyce C. **Ban Chiang : Discover of a Lost Bronze Age.** (University of Pennsylvania Press : 1982), p. 20.

[4] อำพัน กิจงาม, "ความก้าวหน้าทางวิชาการในการศึกษาวัฒนธรรมบ้านเชียง", **ศิลปากร :** 45 (2), 2545. หน้า 57-60.

[5] White, Joyce C. **Ban Chiang : Discover of a Lost Bronze Age.** (University of Pennsylvania Press : 1982), p. 20.

[6] อำพัน กิจงาม,"ความก้าวหน้าทางวิชาการในการศึกษาวัฒนธรรมบ้านเชียง", **ศิลปากร :** 45 (2), 2545. หน้า 57-60.

[7] White, Joyce C. **Ban Chiang : Discover of a Lost Bronze Age.** (University of Pennsylvania Press : 1982), p. 20.

อย่างไรก็ตามนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงการกำหนดอายุด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ และลำดับอายุสมัยในหลายแนวคิด ซึ่งส่วนใหญ่มีค่าอายุสมัยไม่ตรงกัน โดยลำดับอายุสมัยที่ผู้เขียนยกมานี้ได้มาจากการศึกษาภาชนะดินเผาในหลุมฝังศพกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียงควบคู่กับการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ ที่มีความเห็นร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการในปัจจุบัน

ส่วนการศึกษาเฉพาะลวดลายบนผิวภาชนะดินเผาในกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียงมีการศึกษาบ้างแล้ว ได้แก่

ท่านแรก เพนเนโลฟ แวน เอสเตอริค (Penelope Van Esterik) ได้ทำการศึกษาและตีพิมพ์บทความชื่อ "การวิเคราะห์เบื้องต้น : ภาชนะดินเผาเขียนสี ที่บ้านเชียง ภาคตะวันออกเฉียงใต้ (A Preliminary Analysis of Ban Chaing Painted Pottery, Northeast Thailand)" ที่มีสาระสำคัญในการศึกษาเทคโนโลยีการผลิตทั้งภาชนะดินเผาและการสร้างลวดลาย การจัดจำแนกลวดลาย การให้ความหมายของแต่ละลวดลายภาชนะดินเผาลายต่าง ๆ ทั้งยังศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีในประเทศจีน รวมไปถึงแหล่งโบราณคดีโนนนกทาด้วย ซึ่งบทความชิ้นนี้ศึกษาจากภาพถ่ายและโบราณวัตถุของนักสะสม (Artefact Collection) ทั้งสิ้น โดยไม่ได้ศึกษาภาชนะภายใต้บริบททางโบราณคดีเลย และตีความเสนอข้อมูลเชิงมนุษยวิทยาวัฒนธรรมและโบราณคดี[8]

ท่านที่สอง พเยาว์ เข็มนาค ได้ทำการศึกษาและตีพิมพ์บทความชื่อ "ลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียง" ที่มีสาระสำคัญในการศึกษาการจัดแบ่งลวดลายทั้ง 3 สมัย เทคนิคการผลิตภาชนะ การจัดแบ่งลวดลายตามส่วนภาชนะ รวมไปถึงการลำดับขั้นตอนการเขียนลายของสมัยปลาย ซึ่งภาชนะที่นำมาทำการศึกษามาจากการสำรวจแหล่งโบราณคดี ภายใต้วัฒนธรรมบ้านเชียง และแหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ศรีในวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลายเช่นกัน[9]

ซึ่งทั้ง 2 ท่านดังกล่าวเป็นต้นแบบของการศึกษาและนำไปสู่การศึกษาของผู้เขียนเอง และท่านอื่นๆ ที่ต้องขออภัยที่ไม่ได้กล่าวถึง

---

[8] Penelope V. Esterik , "A Preliminary Analysis of Ban Chaing Painted Pottery, Northeast Thailand", in **Asian Perspectives** XVI (2) : 1972, pp.174-194.

[9] พเยาว์ เข็มนาค, "ลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียง", **ศิลปากร** : 34 (5), 2534, หน้า 61-95.

ที่มาและแนวคิดในการศึกษา

ภาชนะดินที่เผาที่ใช้ในการศึกษามาจากแหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ศรีใน ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จากการขุดค้นและบันทึกข้อมูลบริบทหลุมฝังศพทางโบราณคดีอย่างเป็นระบบเมื่อปี 2535[10] ได้แก่ หลุมฝังศพหมายเลข 3, 4, 8, 9, 11, 13, 14, 23, 24, 29, 31, 34, 35, 39, 43, 45, 46, 51, 54, 56, 59 ที่พบในหลุมขุดค้น PIT I, PIT II, PIT III, PIT IV, PIT V, PIT VI, PIT VII, PIT VIII, PIT IX, PIT X[11] โดยเลือกศึกษาเฉพาะภาชนะเต็มใบที่มีการตกแต่งด้วยการเขียนลวดลายสีแดงที่สามารถศึกษาได้ถึง 131 ใบ ซึ่งภาชนะดินเผาส่วนใหญ่พบในหลุมฝังศพกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย ที่มีอายุสมัยในช่วงยุคเหล็ก (Iron Age) หรือสังคมกสิกรรม-เกษตรกรรม ราว 2,300-1,800 ปีมาแล้ว[12] โดยมีแนวคิดในการศึกษาดังนี้

รูปแบบของลวดลายเขียนสีบนผิวภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียง สามารถใช้องค์ประกอบทางศิลปะมาจัดจำแนกชุดลวดลายเขียนสีบนผิวภาชนะดินเผาเต็มใบเป็นชุดต่างๆ ได้ เนื่องจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าถึงแม้การเขียนลวดลายจะไม่ได้ออกแบบก่อนการเขียนก็ตาม แต่ลวดลายมีลักษณะรูปแบบที่บ่งบอกถึงแนวความคิดในการเขียนลวดลาย และพฤติกรรมในการแสดงออกทางศิลปะของมนุษย์ผู้ผลิต ทั้งยังมีลักษณะเฉพาะที่ปรากฏเป็นคุณลักษณะย่อยต่างๆ ที่สามารถตั้งเป็นชื่อเรียกของลวดลายต่างๆ (รูปที่ 2) และอาจจะวิเคราะห์สภาพสิ่งแวดล้อมในช่วงก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย อย่างไรก็ตาม ชื่อและการตีความของลวดลายต่างๆ ในการศึกษาครั้งนี้มี

---

[10] รัชนี บรรณานุรักษ์ และ พเยาว์ เข็มนาค เรียบเรียง, **รายงานเรื่องหลุมศพก่อนประวัติศาสตร์ วัดโพธิ์ศรีใน บ้านเชียง : โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ประจำปี พ.ศ. 2535,** (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2535).

[11] รัชนี บรรณานุรักษ์ และ พเยาว์ เข็มนาค เรียบเรียง, **รายงานเรื่องหลุมศพก่อนประวัติศาสตร์ วัดโพธิ์ศรีใน บ้านเชียง : โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ประจำปี พ.ศ. 2535,** (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2535), หน้า 5-6.

[12] อำพัน กิจงาม, "ความก้าวหน้าทางวิชาการในการศึกษาวัฒนธรรมบ้านเชียง", **ศิลปากร** : 45 (2), 2545. หน้า 48.

ที่มาจากการทบทวนแนวคิดเรื่อง **ศิลปะก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**[13] **และทฤษฎีศิลปะประยุกต์**[14] **ควบคู่กับการตีความเพื่อเชื่อมโยงถึงสิ่งแวดล้อมโบราณตามประสบการณ์ของผู้เขียนเอง**

ลวดลายเขียนสีบนผิวภาชนะดินเผา ปรากฏรูปแบบที่แสดงความเป็นวัฒนธรรมเดียวกันและมีความต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการใช้สีแดงเป็นสีในการเขียนลวดลาย รวมไปถึงการเขียนลวดลายนั้นอาจจะเกิดจากค่านิยมบางประการที่เข้ามาในแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงสมัยปลาย และค่านิยมนั้นน่าจะมีผลต่อการคิดค้นสร้างสรรค์ของมนุษย์ผู้ผลิตอุทิศแก่ศพ ซึ่งน่าจะเป็นญาติมิตรของผู้ผลิตเองทั้งยังเป็นที่แพร่หลายมากในสมัยนั้น **ที่สามารถใช้การจัดแยกภาชนะดินเผา ตามลวดลายภาชนะ (Surface Attribute) และรูปทรงภาชนะ (Shape Attribute) เพื่อจัดเรียงและจัดกลุ่ม (Typological and Classificatory Approach) ลวดลายต่าง ๆ ควบคู่กับการวิเคราะห์รูปทรงภาชนะ**[15] ที่อาจจะบอกเล่าถึงพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของมนุษย์ผู้ผลิต รวมไปถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในการเขียนลวดลายของมนุษย์ผู้ผลิตในอดีต

ประเพณีการฝังศพของกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง[16] ที่อาจจะเรียกอีกอย่างว่า **บริบทของหลุมฝังศพ (Burial Context)**[17] **ซึ่งมีการบันทึกระดับความสูงของ**

---

[13] พเยาว์ เข็มนาค เรียบเรียง, **ศิลปะถ้ำสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2539).

[14] เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ, **เอกสารประกอบการสอนวิชา องค์ประกอบศิลป์ 1 ชศป. 2004,** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2535).

[15] Sharer, Robert J. and Ashmore, Wendy. **Fundamental of Archaeology,** (California : Benjamin/Cummings, 1979), pp. 276-271.

[16] Gorman, C. and Charoenwon, P. "Ban Chiang : A mosaic of impressions from the first two years", **Expedition** : 8 (4), 1976. pp. 14-26. ; White, J.C. **Ban Chiang : Discovery of a lost bronze age,** (University of Pennsylvania Press : c1982), p. 28.

[17] กรกฎ บุญลพ, "ความก้าวหน้าของการศึกษาวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณแอ่งสกลนคร", **เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อ วันนี้ของโบราณคดีไทย วันที่ 17-18 สิงหาคม 2547 : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร,** เอกสารอัดสำเนา, (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547).

หลุมฝังศพ การกระจายของโบราณวัตถุในหลุมฝังศพนั้น ๆ และสภาพชั้นดินธรรมชาติ (Stratigraphic Sequence) ควบคู่กับกฎการทับถมเป็นลำดับชั้น หรือที่เรียกว่า กฎการวางซ้อน (Law of Stratigraphic Superposition) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวใช้ในการลำดับอายุก่อน-หลังของหลุมฝังศพแต่ละหลุม[18] และทำให้ได้การลำดับอายุก่อน-หลังของภาชนะดินเผาที่กำหนดให้อยู่ในหลุมฝังศพนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ รวบรวมและจัดแยกลวดลายได้ถึง 89 ลวดลาย (รูปที่ 2) และสามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่มตามองค์ประกอบศิลป์ได้ 5 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มลวดลายรูปร่างเลขาคณิต (Geometric Shape Designs) สามารถแบ่งเป็น 48 ลวดลาย มักจะปรากฏร่วมกับลวดลายรูปร่างอื่นๆ คือ การปรากฏของรูปร่างขนาดเล็กอื่นๆ ภายในลวดลายนี้ ที่อาจคิดได้ว่าคล้ายกับรูปร่างที่พบเห็นในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (Natural Shape) เช่น ลายใบไม้ ลายดอกไม้ ลายเมล็ดพืช เป็นต้น ที่แสดงถึงลวดลายรูปร่างพื้นฐานที่ไม่ปรากฏความซับซ้อนมากนัก และอาจวิเคราะห์ได้ว่าผู้ผลิต ซึ่งเป็นคนก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียงนั้น รู้จัก รับรู้ และผสมผสานรูปร่างพื้นฐานกับลวดลายที่ลอกเลียนจากสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติ

2. กลุ่มลวดลายอิสระ แบบดุลยภาพสมมาตร (Free-Hand Formal Balance Designs) สามารถแบ่งเป็น 24 ลวดลาย เส้นดังกล่าวมีความอิสระ มีทิศทางของเส้นไม่แน่นอนมาประกอบกัน คล้ายลักษณะเส้นแบบลายมือ (Calligraphic Line) ที่แสดงถึงความมีจำนวนเส้นที่มาก ซับซ้อน พิถีพิถัน และพัฒนาการที่สูงกว่าในกลุ่มที่ 1 ทั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นลวดลายภาพแบบนามธรรม ซึ่งลวดลายส่วนใหญ่พบว่ายังไม่ห่างออกจากการลอกเลียนแบบธรรมชาติ

---

[18] ปัญญา จารุศิริ และคณะ, **ธรณีวิทยากายภาพ**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัท พลัสเพรส จำกัด, 2545), หน้า 106-107.

3. กลุ่มลวดลายอิสระ แบบดุลยภาพอสมมาตร (Free-Hand Informal Balance Designs) สามารถแบ่งเป็น 3 ลวดลาย มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มลวดลายอิสระ แต่แสดงถึงการเป็นลายมือที่อิสระกว่า ที่บ่งบอกถึงลายมือโดยแท้จริง คือ ไม่ยึดติดกับกรอบสมมติใดๆ มีความหมายเป็นภาพแบบนามธรรมเช่นกัน แต่แสดงถึงการลอกเลียนแบบธรรมชาติโดยชัดเจน

4. กลุ่มลายเส้นตกแต่ง (Sub-Decorate Designs) ลวดลายขนาดเล็กที่อยู่ระหว่างลวดลายหลัก และอาจจะเป็นลายเส้นที่ทำหน้าเชื่อมต่อระหว่างลวดลาย มีลักษณะเป็นกลุ่มลายเส้นอิสระ ที่มีปลายของทั้งสองข้างต่อกับลวดลาย และไม่ต่อกับลวดลาย อีกนัยหนึ่ง คือ ลวดลายที่เติมพื้นที่ว่างของภาชนะระหว่างลวดลายนั่นเอง ที่สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่

4.1 ลวดลายเชื่อมต่อ (Extend Line and Designs) สามารถแบ่งเป็น 8 ลวดลาย คือ รูปร่างเลขาคณิตนั่นเอง แต่ด้วยหน้าที่ และบริบทที่ตั้งของลวดลายในกลุ่มนี้จึงจัดออกเป็นลวดลายย่อย แต่ส่วนใหญ่จะมีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.2 เซนติเมตร และลงสีทึบ

4.2 ลายเส้นขนาน (Hatch Line) สามารถแบ่งเป็น 4 ลวดลาย คือ ลายเส้นตรงที่ขีดขนานกัน รวมไปถึงการตกแต่งด้วยเทคนิคต่างๆ ที่ทำหน้าที่เป็นลวดลายเติมพื้นที่วางให้เต็ม อีกนัยหนึ่ง คือ ลวดลายที่เป็นพื้นหลังของลวดลายหลักนั่นเอง ซึ่งไม่ได้ต่อเติมออกมาจากลวดลายหลัก (Unappend Designs)

4.3 การลงสีทึบ (Solid Painted) การเขียนสีทึบด้วยสีแดง เต็มพื้นที่ อีกนัยหนึ่งคือ เทคนิคการเขียนเป็นเส้นตรงที่มีมิติความหนามากตลอดแนวราบของภาชนะ

5. เส้นแบ่ง (Lines) ตามการศึกษาลวดลายที่ผ่านมาของ คุณพเยาว์ เข็มนาค ทำการแบ่งขั้นตอนการทำลวดลาย พบว่า มีเส้นแบ่งที่เป็นขั้นตอนหนึ่ง โดยมีลักษณะของเส้นตรงแนวนอนวางตัวตลอดความกว้างของภาชนะดินเผา[19] ที่มีขนาดความหนา

---

[19] พเยาว์ เข็มนาค, "ลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียง", **ศิลปากร** : 34 (5), 2534. หน้า 89-91.

ได้แก่ 0.1-0.2 เซนติเมตร, 0.3-0.5 เซนติเมตร, มากกว่า 1.0 เซนติเมตร ทั้งนี้มีสมมติฐานว่าจำนวนของเส้นดังกล่าวอาจจะบอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงบางประการ (รูปที่ 1)

เมื่อศึกษาลวดลายกับรูปทรงของภาชนะรูปทรงต่างๆ รวมไปถึงที่ตั้งของลวดลายตามส่วนต่างๆ ของภาชนะดินเผา จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาชนะดินเผาทรงชาม (Bowl) จาน (Plate) และพาน (Bowl and Plate with Pedestal) จากการวิเคราะห์ศึกษา พบว่า ผู้ผลิตไม่มีความนิยมในการเขียนลวดลายเขียนสีแดงบนภาชนะดินเผารูปทรงดังกล่าว

ภาชนะดินเผาทรงหม้อก้นกลม (Pot) หม้อมีฐาน (Pot with Pedestal) กระโถนปากแตรก้นกลม (Chamber Pot) กระโถนปากแตรมีฐาน (Chamber Pot with Pedestal) และแจกัน (Vase) จากการวิเคราะห์ศึกษา พบว่า ผู้ผลิตมีความนิยมในการเขียนลวดลายที่มีรูปร่างวงกลมหรือวงรีซ้อนกัน วงโค้งแบบก้นหอยวนเข้าหาจุดศูนย์กลางเป็นรูปร่างวงกลมหรือวงรี และวงโค้งแบบก้นหอยวนเข้าหาจุดศูนย์กลางแล้ววนออก การวางตัวลวดลายบนภาชนะ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้เป็น 2 กลุ่ม คือ [1] วางตัวลวดลายส่วนปาก (Rim) - ส่วนก้น (Bottom) [2] วางตัวลวดลายบนส่วนคอ (Neck) - ส่วนก้น (Bottom) ทั้งนี้มีคุณลักษณะย่อยบางประการของลวดลายที่แสดงความแตกต่างกันออกไป

ภาชนะดินเผาทรงไห (Jar) จากการวิเคราะห์ศึกษา พบว่า ผู้ผลิตมีความนิยมในเขียนลวดลายกลุ่มอิสระ โดยเฉพาะลวดลายรูปตัว S และตัว Z ทั้งนี้ลวดลายรูปตัว S และ Z ยังเป็นลวดลายประเภทเด่นที่แสดงถึงพัฒนาการที่ชัดเจน และมีการวางตัวลวดลายบนส่วนปาก (Rim) - ส่วนลำตัวช่วงบน (Upper Body) (รูปที่ 3) และใช้ในการวิเคราะห์พัฒนาการของหลุมฝังศพแต่ละหลุมที่กล่าวมาด้วย

จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงรูปแบบและพัฒนาการของลวดลายบนผิวภาชนะดินเผาในหลุมฝังศพวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย ซึ่งบ่งบอกถึงพฤติกรรมและภาพรวมของวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปของลวดลายกลุ่มรูปร่างเลขาคณิต (Geometric Shape Designs) ประเภทลวดลาย S และ Z ที่นิยมในภาชนะทรงไห (Jar) และกลุ่มลายเส้นตกแต่ง (Sub-Decorate Designs)

ประเภทลวดลายเชื่อมต่อ (Extend Line and Designs) ที่สามารถสรุปได้เป็นพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 แสดงถึงพัฒนาการแรกเริ่มของวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย มีรูปแบบลวดลายแบบเด่น คือ ลวดลายในกลุ่มวงกลมซ้อนกัน และวงโค้งแบบก้นหอยวนเข้าจุดศูนย์กลาง ซึ่งมีการตกแต่งลวดลาย (Sub-decorated Designs) ดังกล่าว คือ การลงสีทึบ และการเว้นที่ว่างไม่ตกแต่ง เป็นส่วนใหญ่ และการเขียนลายเส้นขนานในรูปแบบเส้นต่างๆ ได้แก่ เส้นตรงรูปแบบต่างๆ วงโค้งเรียงกันในแนวระนาบภาชนะ และสามเหลี่ยมเรียงกันในแนวระนาบภาชนะ บนส่วนขอบส่วนปาก และขอบส่วนฐานภาชนะ รวมไปถึงการไม่พบลวดลายภาชนะที่มีลายเส้นอิสระ อย่างไรก็ตาม พัฒนาการในระยะก็ยังปรากฏรูปแบบการตกแต่งภาชนะดินเผา ที่มีการปูพื้นฐานทางการผลิตที่เกิดขึ้นตั้งแต่วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้นด้วย ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพที่แสดงถึงพัฒนาการในช่วงนี้ ได้แก่ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพหมายเลข 44 และ 50

ระยะที่ 2 มีการปรากฏคุณลักษณะย่อย ที่มีการออกแบบลวดลายเชื่อมต่อ มีลักษณะสามเหลี่ยมที่มีลักษณะการออกแบบภายในเป็นเส้นตรงหรือโค้งปลายแตกลงสีทึบ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพที่แสดงถึงพัฒนาการในช่วงนี้ ได้แก่ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพหมายเลข 45 และ 31

ระยะที่ 3 มีความนิยมในการตกแต่งส่วนฐานด้วยลวดลายในกลุ่มรูปร่างเลขาคณิต (รูปที่ 2) และยังพบว่า มีการใช้ลายเส้นที่ไม่ซับซ้อนอยู่ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพที่แสดงถึงพัฒนาการในช่วงนี้ ได้แก่ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพหมายเลข 11, 24, 34 และ 46

ระยะที่ 4 ยังมีการนิยมในการตกแต่งส่วนฐานด้วยกลุ่มรูปร่างเลขาคณิต (รูปที่ 2) แต่ปรากฏความซับซ้อนมากขึ้น โดยการใช้องค์ประกอบศิลป์ เช่น จุดปะบริเวณขอบนอกของเส้น เป็นต้น และปรากฏลวดลายเชื่อมต่อที่แสดงแบบแผนเด่น คือ มีการนิยมตกแต่งลวดลายเชื่อมต่อที่มีลักษณะคล้ายดวงตา (รูปที่ 1) รวมไปถึงการปรากฏเป็นครั้งแรกของลวดลายภาชนะในกลุ่มลายเส้นอิสระ แต่ในปริมาณที่น้อย และลวดลายวงกลมหรือวงรีซ้อนกัน ที่มีจุดศูนย์กลางของลายเส้นหยักโค้งต่างๆ ได้แก่ ลวดลายในกลุ่มรูปร่างเลขาคณิต (รูปที่ 2) เป็นต้น ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพที่แสดงถึง

พัฒนาการในช่วงนี้ ได้แก่ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพหมายเลข 3, 8, 13, 23, 29 และ 54

ระยะที่ 5 ที่แสดงถึงพัฒนาการขั้นสูงสุดของวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย โดยมีการนิยมลวดลายเชื่อมต่อ (Extend Line and designs) ในเกือบทุกรูปแบบ และปรากฏการนิยมลวดลายเส้นอิสระทั้ง 2 แบบ ซึ่งพบเป็นปริมาณที่มากขึ้นกว่าระยะที่ 4 อย่างเห็นได้ชัดเจน ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพที่แสดงถึงพัฒนาการในช่วงนี้ ได้แก่ ลวดลายภาชนะในหลุมฝังศพหมายเลข 4, 9, 14, 35(1)/(2), 39, 43, 51, 56 และ 59 (รูปที่ 4)

ซึ่งพัฒนาการดังกล่าว มีลักษณะเป็นการพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีนัยสำคัญว่าถึงแม้จะมีการปรากฏรูปแบบการตกแต่งใหม่ขึ้น แต่รูปแบบการตกแต่งแบบเก่าก็ยังปรากฏอยู่ รวมไปถึงการสรุปได้ว่าพัฒนาการในช่วงแรกมีความเป็นพื้นฐานและลวดลายที่ไม่ซับซ้อนมากนัก หลังจากนั้นจึงพัฒนาการเป็นความซับซ้อน และรายละเอียดขององค์ประกอบเพิ่มขึ้น ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวยังไม่อาจจะสรุปเป็นทฤษฎีของวิวัฒนาการลวดลายวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลายได้ ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเกี่ยวกับลวดลายบนผิวภาชนะในหลุมฝังศพของแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมบ้านเชียงอื่นๆ เพื่อศึกษาหาข้อสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีของวิวัฒนาการลวดลายวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลายต่อไป

ดังนั้นวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย ที่วัดโพธิ์ศรีใน อาจจะเกิดการเข้ามาของวัฒนธรรมย่อยบางประการ เช่น ความเชื่อ ศิลปะ ทัศนะคติในการมองธรรมชาติ หรือวิถีชีวิต เทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งอาจจะส่งผลต่อความคิดในการออกแบบและผลิตลวดลายบนภาชนะดินเผาจนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงประมาณ 5 ครั้ง โดยน่าจะได้มาจากการแลกเปลี่ยนและติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนในพื้นที่ภูมิภาคแอ่งสกลนครเอง หรือต่างพื้นที่ ทั้งนี้ มนุษย์ผู้ผลิตหรืออิทธิพลต่อการเขียนลวดลายอาจมีการอ้างอิงและคัดสรรจากพื้นฐานในการเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่นำมาพัฒนาเป็นสัญลักษณ์ทางศิลปะ โดยมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ตาม เพราะบางลวดลายอาจจะตีความได้อย่างชัดเจนว่าสามารถเห็นได้ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปัจจุบันเรายังมองเห็นตรงกันกับมนุษย์ผู้ผลิต เช่น ลวดลายก้นหอย ลวดลายคล้ายแกนผลไม้

ลวดลายคล้ายตัวหนอน ลวดลายคล้ายดอกไม้ เป็นต้น ที่แสดงถึงความสามารถ ความปราณีต เพื่อแสดงออกในการเคารพผู้ตาย ซึ่งอาจจะเป็นเครือญาติของมนุษย์ผู้ผลิตในครอบครัวหรือตระกูล โดยมีความนิยมอย่างแพร่หลายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และอาจจะแพร่กระจายวัฒนธรรมดังกล่าวไปยังพื้นที่ต่างๆ จนก่อเกิดขึ้นเป็น "กลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง"

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ สุรพล นาถะพินธุ คณบดีคณะโบราณคดี และอาจารย์ผู้ควบคุมบทความนี้ที่เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาและคำแนะนำ, คุณอัจฉรา แข็งสาริกิจ หัวหน้าพิพิธภัณฑ์บ้านเชียง และคุณวชิราภรณ์ ไชยชาติ ภัณฑารักษ์ประจำพิพิธภัณฑ์บ้านเชียง ที่อนุญาตและอนุเคราะห์ภาพถ่ายภาชนะดินเผาบางส่วน, คุณสุรีรัตน์ บุบผา และคุณกรกฎ บุญลพ อดีตนักโบราณคดีสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ที่ให้คำปรึกษา และคำแนะนำ, คุณภูรีธร กำภู ณ อยุธยา คุณหนึ่งฝ่าย ลิมศรีเพชร คุณนฤพล หวังธงชัยเจริญ คุณสุดารัตน์ คุณเกสรบัว และคุณนพดล สุเมธี นักโบราณคดีประจำโครงการปรับปรุงแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภูมิภาคอินโดจีน : หลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน ที่อนุเคราะห์ข้อมูลและอำนวยความสะดวก

บรรณานุกรม

กรกฎ บุญลพ. "ความก้าวหน้าของการศึกษาวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณแอ่งสกลนคร". **เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อ วันนี้ของโบราณคดีไทย วันที่ 17-18 สิงหาคม 2547 : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.** กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2547. อัดสำเนา.

เกสรบัว เอกศักดิ์. **การศึกษารูปแบบการฝังศพสมัยต้น จากการขุดค้นที่วัดโพธิ์ศรีในตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประจำปี 2546.** สารนิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร : 2546.

รัชนี บรรณานุรักษ์ และพเยาว์ เข็มนาค เรียบเรียง. **รายงานเรื่องหลุมศพก่อนประวัติศาสตร์ วัดโพธิ์ศรีใน บ้านเชียง : โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ปี พ.ศ. 2535.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2535.

ปัญญา จารุศิริ และคณะ. **ธรณีวิทยากายภาพ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัท พลัสเพรส จำกัด, 2545.

พเยาว์ เข็มนาค. "ลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียง". **ศิลปากร** : 34 (5), 2534. หน้า 61-95.

พเยาว์ เข็มนาค เรียบเรียง. **ศิลปะถ้ำสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2539.

จอยซ์ ไวท์, จุรีกมล อ่อนสุวรรณ แปล, รัศมี ชูทรงเดช ตรวจทานและแก้ไข. "บทสรุปความสำคัญของอายุลำดับชั้นวัฒนธรรมในแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง". **ศิลปากร** : 43 (3), 2543. หน้า 55-73.

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. **เอกสารประกอบการสอนวิชา องค์ประกอบศิลป์ 1 ชศป. 2004.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2535.

สุรินทร์ ภู่ขจร. "ประเพณีการฝังศพวัฒนธรรมบ้านเชียง". **โบราณคดี** 7 (1) : 2518. หน้า 16 - 28.

อำพัน กิจงาม. "ความก้าวหน้าทางวิชาการในการศึกษาวัฒนธรรมบ้านเชียง". **ศิลปากร** : 45 (2), 2545. หน้า 44-65.

Gorman, C. and Charoenwon, P. "Ban Chaiang : A mosaic of impressions from the first two years", **Expedition** : 8 (4), 1976. pp. 14-26.

Penelope V. Esterik. "A Preliminary Analysis of Ban Chaing Painted Pottery, Northeast Thailand". in **Asian Perspectives XVI (2)** : 1972 , pp. 174-194.

Sharer, Robert J. and Ashmore, Wendy. **Fundamental of Archaeology.** California : Benjamin/Cummings, 1979.

White, Joyce C. **Ban Chiang : Discover of a Lost Bronze Age.** (University of Pennsylvania Press : 1982.

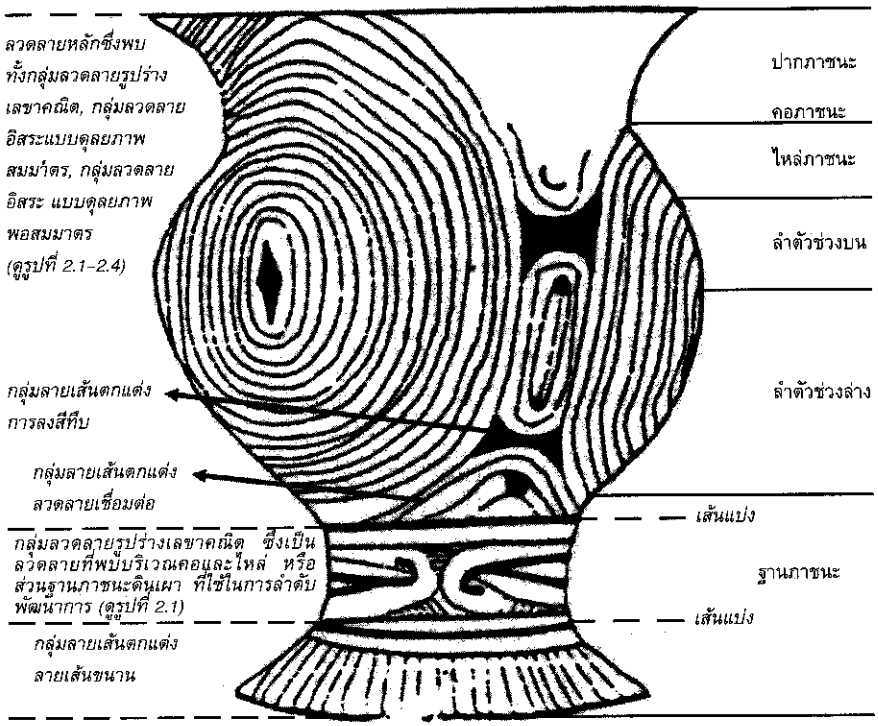

รูปที่ 1 ที่ตั้งของลวดลายแต่ละกลุ่มบนส่วนต่างๆ ของภาชนะดินเผา

รูปที่ 2.1 *ตัวอย่างลวดลายของกลุ่มลวดลายรูปร่างเลขาคณิต (Geometric Shape Designs) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลวดลายที่พบบริเวณคอและไหล่ หรือส่วนฐานภาชนะดินเผา ที่ใช้ในการลำดับพัฒนาการ*

เป็นลวดลายที่ลายเส้นรูปร่างวงรี ลักษณะคล้ายรักบี้ วางตัวในแนวนอนมีเส้นหยักโค้งแบ่งภายในวางตัวในแนวนอนเช่นกันปลายของวงรีมีเส้นตรงตั้งทั้ง 2 ด้าน เส้นทั้งหมดมีขนาด 0.1–0.3 เซนติเมตร คล้ายเม็ดข้าว (?)

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นรูปร่างครึ่งวงกลมซ้อนกัน 2 เส้น พื้นที่ว่างระหว่างครึ่งวงกลมลงสีทึบ ตรงกลางสีทึบทำเป็นสีเหลี่ยมเส้นหยักโค้ง

เป็นลวดลายที่มีรูปร่างครึ่งวงกลมและเส้นตรงมีเส้นตรงเป็นขอบของลวดลาย ที่มีครึ่งวงกลมซ้อนกัน 2 เส้น ประกบกันขนาดความหนาของเส้น 0.1–0.3 เซนติเมตร

เป็นลวดลายที่มีรูปร่างคล้ายกับข้อต่อกระดูก ประกอบด้วยครึ่งวงกลม และเส้นโค้งที่มีลักษณะเบ้ารองรับครึ่งวงกลมนั้น มีขนาดความหนาของเส้น 0.1–0.3 เซนติเมตร

เป็นลวดลายที่มีรูปร่างวงรีกับเส้นโค้งและเส้นตรงเป็นหลักขอบของลวดลายมีลักษณะคล้ายกับลวดลายที่ 32 คือใช้วงรีที่ใช้จุดตกแต่งขอบ แต่ภายในวงรีฝากลางด้วยเส้นตรงภายในลวดลายมีเส้นตรงคั่นกลาง ด้านล่างและบนเป็นเส้นโค้ง 2 เส้น เส้นหนึ่งตกแต่งด้วยลายหยักโค้ง ขนาดความหนาของเส้น 0.1–0.2 เซนติเมตร

เป็นลวดลายที่มีรูปร่างวงรีและเส้นโค้งเป็นหลัก วงรีมีลักษณะความหนาของเส้นประมาณ 0.3 เซนติเมตร เส้นขอบในมีลักษณะหยักโค้ง กึ่งกลางของวงรีเป็นวงรีขนาดเล็ก และเส้นตรงฝากลาง มีขนาดความหนาของเส้น 0.1–0.2 เซนติเมตร วางตัวเป็นขอบของลวดลาย ภายในของลวดลายมีวงรีมีการตกแต่งด้วยเส้นโค้งทั้งขอบเส้นและกึ่งกลางวางตัวแนวนอนและมีเส้นโค้งเป็นรัศมีของวงรีนี้ 3–4 เส้น

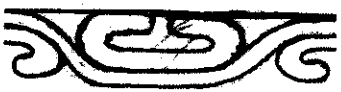

เป็นลวดลายแบบขอเกี่ยวกันเกิดจากตรงแนวนอนสองเส้นขนานกัน แล้วมีเส้นโค้งแตกออกมาจากเส้นนอนงอเข้าหากัน' มีขนาดความหนาของเส้น 0.1–0.3 เซนติเมตร

เป็นลวดลายวงรี และเส้นโค้งเป็นหลัก วงรีวางตัวด้านข้างเป็นกรอบ และเส้นโค้งวงรีตกแต่งภายใน

รูปที่ 2.2 ตัวอย่างลวดลายของกลุ่มลวดลายรูปร่างเลขาคณิต (Geometric Shape Designs) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลวดลายหลักที่พบบริเวณรอบลำตัวภาชนะดินเผา

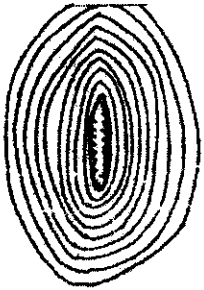

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นรูปร่างวงรี หรือวงกลมเป็นหลัก มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.3 เซนติเมตร ซ้อนกัน 10-12 วง ต่อหนึ่งลวดลาย จุดศูนย์กลางเป็นรูปร่างวงรีขนาดเล็ก แต่ภายในหรือภายนอกปรากฏเป็นการลงสีเป็นเส้นหยักฟันปลา

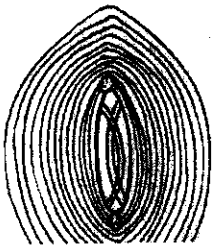

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นรูปร่างวงรี หรือวงกลมเป็นหลัก มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.3 เซนติเมตร ซ้อนกัน 10-12 วง ต่อหนึ่งลวดลาย จุดศูนย์กลางเป็นรูปร่างวงรีขนาดเล็กแต่ภายในปรากฏเป็นลายเส้นโค้งสองเส้นประกอบกันในแนวตั้ง

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นรูปร่างวงรี หรือวงกลมเป็นหลัก มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.3 เซนติเมตร ซ้อนกัน 10-12 วง ต่อหนึ่งลวดลายจุดศูนย์กลางเป็นรูปร่างคล้ายตัวหนอน คือ มีลักษณะเส้นรอบนอกเป็นเส้นหยักโค้งลงสีทึบปลายด้านบนและล่างขีดเส้น 2 เส้น คล้ายหนวดของหนอน

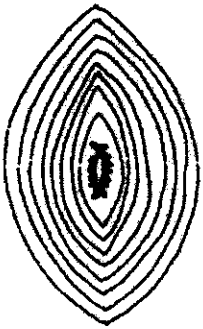

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นรูปร่างวงรี หรือวงกลมเป็นหลัก มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.3 เซนติเมตรซ้อนกัน 10-12 วง ต่อหนึ่งลวดลาย จุดศูนย์กลางเป็นรูปร่างคล้ายก้างปลาส่วนหางประกบกัน คือ มีลักษณะคล้ายวงรีเส้นรอบนอกเป็นเส้นหยัก ปลายทั้งบนและล่างมีลักษณะคล้ายหางปลา

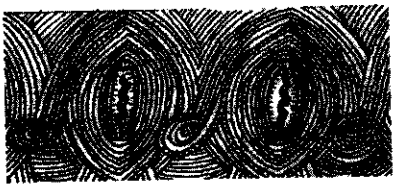

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นรูปร่างวงรี หรือวงกลมขอบคล้ายรูปดวั่นเชือกเป็นหลัก มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.3 เซนติเมตร ซ้อนกัน 10-12 วง ต่อหนึ่งลวดลาย จุดศูนย์กลางเป็นรูปคล้ายงู

รูปที่ 2.3 *ตัวอย่างลวดลายของกลุ่มลวดลายอิสระ แบบดุลยภาพสมมาตร (Free-Hand Formal Balance Designs) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลวดลายหลักที่พบบริเวณรอบลำตัวภาชนะดินเผา*

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นโค้งและเส้นตรงเป็นหลัก ด้วยลักษณะจะดูคล้ายใส้ผลไม้ มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.2 เซนติเมตร

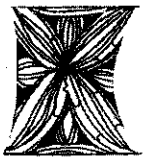

เป็นลวดลายที่มีเส้นตรงและเส้นโค้งเป็นหลัก ตกแต่งด้วยลายเส้นและลงสีทึบ ลักษณะดูคล้ายกับดอกไม้ ลายเส้นมีขนาดความหนา 0.1-0.2 เซนติเมตร

เป็นลวดลายที่มีเส้นโค้งเป็นหลัก หากพิจารณาจากภาพมุมมองแบน ดูคล้ายผีเสื้อ เส้นมีขนาดความหนา 0.3-0.5 เซนติเมตร

รูปที่ 2.4 *ตัวอย่างลวดลายของกลุ่มลวดลายอิสระ แบบดุลยภาพอสมมาตร (Free-Hand Informal Balance Designs) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลวดลายหลักที่พบบริเวณคอและไหล่ภาชนะดินเผา*

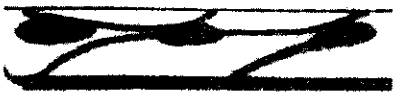

เป็นลวดลายที่มีลายเส้นโค้ง และจุดเป็นหลัก ดูคล้ายเกสรดอกไม้ ด้วยการลากเส้น ทำให้ลวดลายมีดุลยภาพที่อสมมาตร มีขนาดความหนาของเส้น 0.1-0.3 เซนติเมตร

เป็นลวดลายที่ดูคล้ายเมล็ดพืชของไม้เถา มีขนาดความหนาของเส้น 0.3 เซนติเมตร

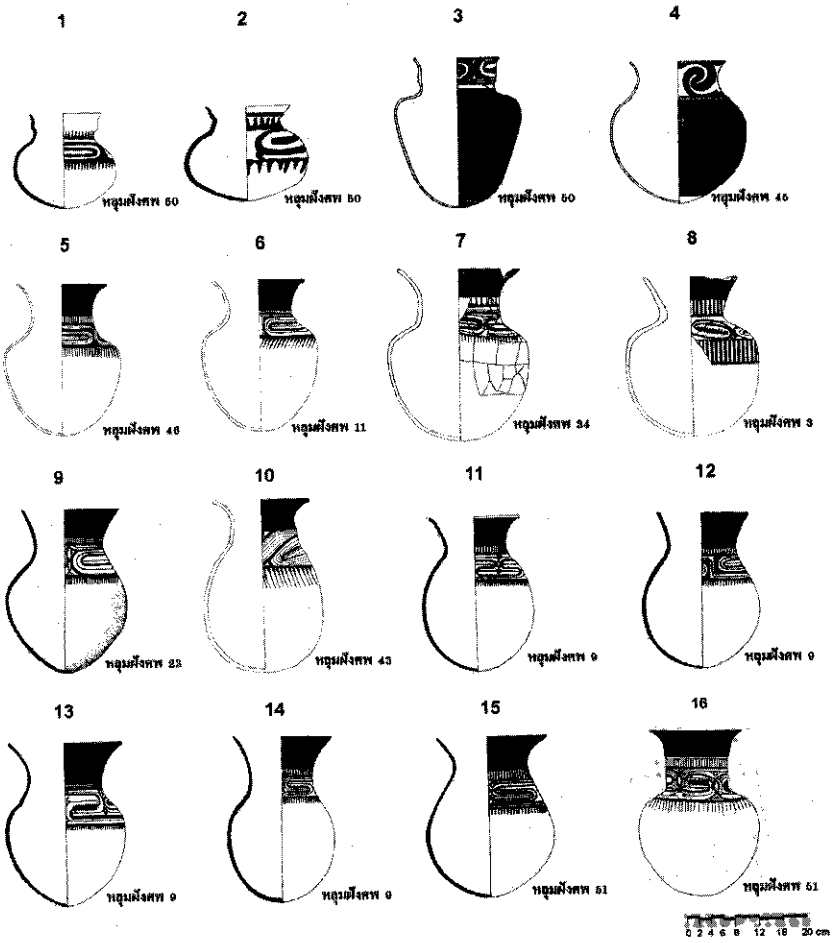

รูปที่ 3 *ภาชนะดินเผาทรงไห (Jar) ที่แสดงพัฒนาการของลวดลายในกลุ่มลวดลายอิสระแบบดุลยภาพสมมาตร (Free-Hand Formal Balance Designs) ; หมายเลข 1 พัฒนาการแรกเริ่ม-หมายเลข 16 พัฒนาการขั้นสูงสุด*

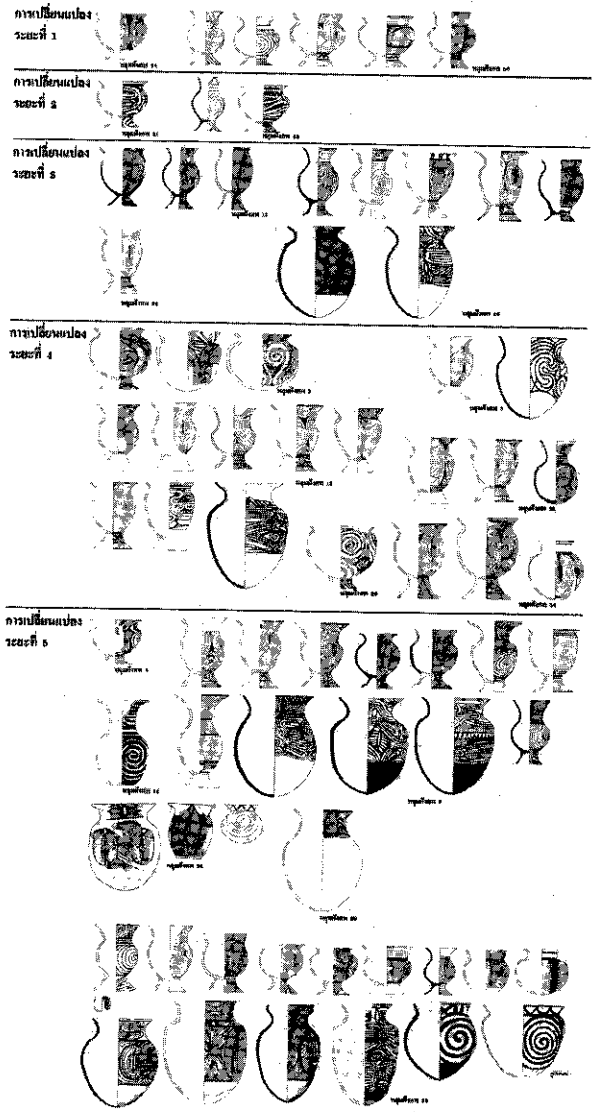

รูปที่ 4 ข้อคิดเห็นการเปลี่ยนแปลงของลวดลายบนผิวภาชนะดินรูปทรงต่าง ๆ ; ระยะที่ 1 พัฒนาการแรกเริ่ม-ระยะที่ 5 พัฒนาการขั้นสูงสุด

บทคัดย่อ

ข้อคิดเห็นใหม่ : ลำดับอายุสมัยของลวดลายเขียนสีแดงบนภาชนะในหลุมฝังศพสมัยปลายที่วัดโพธิ์ศรีใน แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาการตกแต่งภาชนะดินเผาด้วยลวดลายเขียนสีแดงที่พบในหลุมฝังศพบ้านเชียงสมัยปลายจากการขุดค้นที่วัดโพธิ์ศรีใน ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยมีเนื้อหาของบทความครอบคลุมข้อมูลการศึกษาลวดลายเขียนสีแดงบนผิวภาชนะดินเผาของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานและยังเป็นที่มาของแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้

ผลการศึกษาพบว่า ลวดลายเขียนสีแดงบนตัวอย่างภาชนะดินเผารูปทรงต่างๆ จากการขุดค้นที่วัดโพธิ์ศรีใน สามารถแบ่งลวดลายได้ถึง 89 ลวดลาย โดยจัดเป็นกลุ่มได้ 5 ลักษณะใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าลวดลายเขียนสีแดงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาต่างๆ 5 ครั้ง

Abstract

New Opinion : Chronology of Red Painted Designs on Pottery in Late Ban Chiang Burial Sites at Wat Phosri Nai, Ban Chiang, Udon Thani Province.

This paper aims at presenting the results of a study on red painted designs found on pottery in the Late Ban Chiang burial sites that were excavated from Wat Phosri Nai, Ban Chiang, Amphoe Nong Han, Udon Thani Province. This study was based on the previous studies on pottery designs at Ban Chiang archaeological sites.

The results of the study showed that the red painted patterns on the pottery can be divided into 89 different designs and categorized into 5 groups. Moreover, red painted designs changed 5 different times during the Late Period of Ban Chiang Culture.